STUDIA ANTHROPONYMICA SCANDINAVICA

Tidskrift för nordisk personnamnsforskning

UTGIVEN AV
Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur

REDIGERAD AV
Katharina Leibring och Lennart Ryman

REDAKTIONSRÅD
Eva Villarsen Meldgaard, Guro Reisæter och Minna Saarelma-Paukkala

With English summaries

Årgång 33 · 2015

Utgiven med stöd av
Nordiska publiceringskommittén för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidskrifter.

För bedömning av manuskript till uppsatser i Studia anthroponymica Scandinavica anlitas vetenskapliga granskare utanför redaktionen.

Redaktionens adress:
Box 135
SE-751 04 UPPSALA
Redaktörernas (Katharina Leibring och Lennart Ryman)
e-post: förnamn.efternamn@sprakochfolkminnen.se
Tidskriftens webbplats: www.kgaa.nu/tidskrift.php

Redigerad i samarbete med Namnarkivet i Uppsala, Institutet för språk och folkminnen.

ISSN 0280-8633

© Respektive författare

Uppsala 2016
Textgruppen i Uppsala AB

Innehåll

Andersson, *Thorsten*: Die zweigliedrigen germanischen Frauennamen kriegerischen Inhalts 13
Björk, *Simon Karlin*: Namnbelägget **lutaris** på DR 145 19
Eskola, *Ksenia*: Fennicising Russian surnames and Russifying Finnish surnames in Finland 2000–2013 79
Jackson, *Peter*: Den ditematiska namntypens mening och ursprung 5
Kællerød, *Lars-Jakob Harding*: Kirkededikationers betydning i navnebrugen. En undersøgelse af lokale konsekrationsnavnes indvirkning på navngivningen i et midt- og vestsjællandsk område 51
Peterson, *Lena*: Eva Brylla (1/3 1944–27/3 2015) 111
Ryman, *Lennart*: Nya attribut – nya namn. Namnfraser ca 1500 och ca 1700 – en jämförelse 29

Recensioner

Facts and findings on personal names. *Some European examples*. Proceedings of an international symposium in Uppsala, October 20–21, 2011. Ed. by Lars-Gunnar Larsson & Staffan Nyström (2012). Rec. av W. Amaru Flores Flores 117
Litvina, *Anna Feliksovna* & *Fedor Borisovič Uspenskij*: Russkie imena poloveckich knjazej. Meždinastičeskie kontakty skvoz' prizmu antroponimiki (2013). Rec. av Per Ambrosiani 119
Namn i stadsmiljö. Handlingar från NORNA:s 42 symposium i Helsingfors den 10–12 november 2011. Red. av Leila Mattfolk, Maria Vidberg & Pamela Gustavsson (2013). Rec. av Ole-Jørgen Johannessen 120
Patjas, *Liisa-Maria* & *Katleena Kortesuo*: Uusi etunimikirja. Aadasta Äijöön (2015). Rec. av Björn Lundqvist 125
Siliņa-Piņķe, *Renāte*: Rigas spätmittelalterlische Personennamen (2014). Rec. av Lennart Ryman 127
Sundström, *Agneta*: Binamn i Arboga stads tänkebok (2015). Rec. av Patrik Larsson 129

Författarna i denna årgång 133

Förkortningar 135

SIMON KARLIN BJÖRK

Namnbelägget **lutaris** på DR 145

Studia anthroponymica Scandinavica 33 (2015), 19–27.

Simon Karlin Björk, Scandinavian Onomastics, Uppsala University: The name form **lutaris** on the rune stone DR 145.

Abstract

In this article, the author discusses the runic sequence **lutaris**, representing a personal name in the genitive form, which is found on the rune stone DR 145 in Ferslev on Jutland. It is suggested that the sequence **aris** is to be understood as the suffix OWScand. *-ari* (< PrScand. *-aria*), with an archaic *-ia*-stem genitive. The name in its entirety is interpreted as an ODan. **Lutari*(*r*) (< PrScand. **hlutariaR*), from the word *hlutr* 'lot, share', or alternatively **Lȳtari*(*r*) (< PrScand. **hliutariaR*), from the verb *hljóta* 'get as one's lot'. The author believes that this was originally a common noun describing a person with a cultic function and meaning 'caster of lots, soothsayer', related to OHG *liozari* and OE *tān-hlȳtere* 'soothsayer', both with the same suffix added to different ablaut forms of the same root. This interpretation is supported by sources that describe casting of lots among Germanic tribes, as well as by the probable existence of a noun OSw. **lytir*, which according to Lennart Elmevik goes back to a PrScand. **hluti-wīhaR* 'priest of lots, interpreter of lots'.

Keywords: DR 145, personal names, runic onomastics, casting of lots, pre-Christian cult, Jutland, Ferslev.

Inskriften DR 145 återfinns i Ferslevs kyrka i Aalborgs kommun på Jylland. Monumentet består av en sten av rödaktig granit vilkens ristningsyta mäter 106,5 cm vid den högsta punkten och 30,5 cm vid det bredaste partiet. Stenen, som har huggits till för att fungera som byggnadsmaterial, återfanns först i kyrkans triumfbåge på ett sådant sätt att inskriftens nedersta två ord var dolda. År 1878 togs stenen ut och murades istället in i väggen på insidan av vapenhuset, klarläggande hela inskriften (DR 1 s. 183). Stenens ursprungliga placering är okänd.

DR 145 klassificeras i DR (a.st.) som tillhörande perioden 2.2.a. *Jelling*. Inskriften består av två rader med runor som läses i bustrofedonordning så att de två raderna är vända med runornas toppar mot varandra. Raderna skiljs åt ge-

nom varsin övre ramlinje. Som stenen är placerad i vapenhusmuren löper raderna horisontellt, men jag bedömer det som sannolikt att stenen ursprungligen har varit orienterad så att raderna (likt på DR 143 i samma kommun) har löpt lodrätt. Med stenens nuvarande placering börjar inskriften i den nedre radens vänstra ände. Inskriften återges på följande vis:

[t]uki : sati : stin : þonsi : aft : | : osta : sun : sin : lutaris : sun

Toki satti sten þænsi æft Asta, *sun sin*, *<lutaris> sun*

Wimmer (1899–1901 s. 166) karakteriserar inskriften som »overordentlig tydelig […]». Runtecknens höjd ligger mellan 9 och 10,8 cm. Av den första runan återstår endast en bistav som börjar strax nedanför ramlinjen och fortsätter snett nedåt höger. Detta möjliggör en läsning **t** eller **l** och det senare alternativet skulle med suppleringen av en **i**-runa möjliggöra tolkningen av det inledande namnet som *Illuge*. Jag har dock, såsom man gör i DR, valt att läsa det inledande namnet som *Toke*. Delar av inskriftens tre sista runor saknas på grund av en skada som börjar vid nedre änden av **s**-runans huvudstav och löper snett uppåt och kapar **n**-runan där bistaven kommer från vänster och möter huvudstaven. På **n**-runan saknas alltså nedre halvan av huvudstaven och den högra sidan av bistaven. På den avteckning som återges hos Wimmer (a.a. s. 165) kan man dock se tydliga rester av en bit av huvudstavens fortsättning nedanför bistaven och en bit av bistavens fortsättning till höger om huvudstaven. Läsningen av runföljden kan, särskilt med tanke på det föregående namnet i genitiv, ses som betryggande och någon alternativ läsning ser jag inte möjlighet till.

Det kan inte bedömas med full säkerhet huruvida inskriften är bevarad i sin helhet eller ej. Två förhållanden anser jag dock tala för att det är sannolikt att den bevarade inskriften också utgör hela den ursprungliga inskriften (med undantag för tidigare diskuterade skador). För det första innehåller inskriften i sin nuvarande form en fullständig minnesformel. Med hänsyn till verbkongruensen måste det inledande namnet vara ensamt subjekt och det är osannolikt att något har föregått detta. Spår av fler rader saknas, och att den andra raden skulle ha fortsatt och därmed skapat asymmetri skulle vara väldigt otypiskt, om än inte helt utan paralleller (se Williams 2011 s. 87). Ingenting synes överflödigt och inget saknas, som skulle orsaka att innehållets meddelande störs, och inskriften kan utan problem läsas som en komplett text. För det andra verkar det troligt, med tanke på hur nära den bevarade inskriften som stenens kanter löper utan att orsaka större skador, att man vid bearbetningen av stenen inför att den användes som byggnadsämne har tagit hänsyn till runorna och har sökt störa inskriften så lite som möjligt.

Artikeln kommer i det följande att handla om namnet bakom runföljden **lutaris** (gen.). Bugge (1870 s. 193) har föreslagit att namnet ska tolkas som *Loddari* (eller *Luddari*), med vilket han måste avse ett binamn eller en onymisering av det likalydande fvn. appellativet med betydelsen ’speleman el. vagabond’. Namnet är annars obelagt och Wimmers (1899–1901 s. 166) anmärkning om att det kanske är bevarat i det danska ortnamnet *Løddеrup* på ön Mors stämmer inte överens med den moderna tolkningen av ortnamnet (Jørgensen 2008 s. 187). En kritik mot Bugges tolkning är att ordet anses vara ett inlån i fornvästnordiskan från fornengelskan (Norrøn ordbok s. 398 och Magnússon 1989 s. 571) och en sökning i ONP visar att ordet endast förekommer i texter från 1300 och senare, särskilt i genrer (t.ex. *riddarasögur*) som ofta är förknippade med utländsk påverkan. Liknande kritik mot Bugges tolkning har även framförts av Kock (1928 s. 244), som med tveksamhet, följande Brate (1901 s. 13 f.) och Olsen (1906 s. 37), nämner att namnet skulle kunna motsvara fht. *Lodhari*. Varken detta eller Bugges tolkningsförslag har mött större anslutning hos senare forskare och i DR (1 s. 183) samt i NRL (s. 300) anges namnet som otolkat. Jag kan inte heller se någon övertygande anledning att följa något av de ovan givna tolkningsförslagen.

Att namnet, som inte uppvisar några grafotaktiska egendomligheter och dessutom ser ut att ansluta till kända stamböjningsmönster, inte har uppmärksammats mer i runologiska och onomastiska sammanhang efter Bugges tolkning får ses som något förvånande. Eftersom »[t]he way the stock of personal names is made up gives us unique and invaluable information about mentality and social patterns in ancient times» (Williams 2010 s. 32) är det också viktigt att namn belagda i runinskrifter får lämpliga tolkningar och att mindre troliga tolkningar inte tillåts passera utan kritik.

Wimmer (1899–1901 s. 166), som följer Bugges tolkningsförslag, rekonstruerar namnet som *Loddariʀ* (eller *Luddariʀ*). Utifrån denna rekonstruktion får det ses som sannolikt att han uppfattat namnet som bestående av ett ord avlett med *-are*-suffix och med bevarad ursprunglig *-ia*-stamsböjning, vilket också synes vara den enda rimliga slutsatsen. Suffixet som återgår på ett urn. *-aria* (ursprungligen ett lån av lat. *-arius*) övergår i de nordiska fornspråken till den maskulina *-an*-stamsböjningen, men *-ia*-stamsböjningen kan ses i gotiskan. Rester av den kan även ses i ålderdomliga fsv. och fvn. texter, t.ex. i Västmannalagen och skaldediktningen (Noreen 1904 s. 319 och 1923 s. 278). Att ett namn, innehållande detta suffix, under perioden för inskriftens tillkomst har bevarat den äldre böjningen är sålunda föga förvånande. Något lämpligt alternativ, t.ex. att namnet skulle vara ditematiskt, har jag inte kunnat finna.

Med runföljdens fyra sista runor utredda följer lämpligen en analys av de tre inledande runornas »teoretiska ljudunderlag» (Salberger 1978 s. 20):

ᛚ	ᚢ	ᛏ	ᚨ	ᚱ	ᛁ	ᛋ
l	**u**	**t**	**a**	**r**	**i**	**s**
/l(:)/	/u(:)/	/t(:)/				
	/o(:)/	/d(:)/				
	/y(:)/	/nd/				
	/ø(:)/	/nt/				
	/au/					
	/øy/					
	/ɔ/					

Förutom det redan diskuterade *Loddari* leder de möjliga ljudkombinationerna inte till något i de nordiska fornspråken känt namn eller appellativ. För att nå fram till tolkningsalternativ krävs därför att man laborerar med möjliga ord- och namnbildningar. För denna uppgift är det av stor nytta att ha identifierat avledningssuffixet eftersom den historiska ordbildningsläran då kan stå som mall för vilka grundord som är förenliga med suffixet vid denna tidpunkt.

Den möjlighet som ligger närmast grafemens typiska ljudvärden är att koppla samman namnet med verbet *luta* ’luta sig, böja sig’. Namn syftande till en persons böjda eller krokiga kroppsform är inte ovanliga i det fornnordiska onomastikonet och som exempel på namn till just detta verb kan anföras *Lúta* f., *Lútandi* m. och *Lútr* m. (Lind s. 749 och Lind Bin. s. 249). Ordbildningsmässigt ansluter ett sådant namn dock inte särskilt väl till suffixets funktion, som vid deverbativa bildningar tidigast tycks ha varit att skapa yrkesbeteckningar eller ord med betydelsen ’som plägar göra det el. det’ och ibland ’som kan el. har den egenskapen att göra det el. det’, t.ex. *lastbærare* ’förtalare’ (Olson 1916 s. 43 ff.).

En ordbildningsmässigt mer tilltalande möjlighet är då att föra namnet till verbet sv. *lyta* ’vanära; tala illa om något, o. dyl.’ (SAOB L 1361), fvn. *lýta* i betydelsen ’laste, klandre’ eller ’skjemme ut, vanære’ (Norrøn ordbok s. 280). Som ordbildning är ett runda. **lytari*(ᚱ) ’förtalare el. dyl.’ fullt tänkbart men jag har inte funnit några goda semantiska paralleller eller besläktade namn i det bevarade namnförrådet. Namn med en liknande (åtminstone med modern uppfattning) negativ klang tycks dock inte ha varit ovanliga i det vikingatida namnskicket, vilket bl.a. namn som *Ónæmᴙ* ’obegåvad, oläraktig’ och *Óþvaginn* ’otvättad’ (NRL s.174, 177) tyder på. Det framhålls också av Olson (1916 s. 44) att deverbativa bildningar med detta suffix inte sällan har en »klandrande innebörd». Av ljudhistoriska skäl måste ordbildningen ha skett först efter att verbet genomgått *i*-omljud, vilket visserligen inte utgör något hinder för tolkningen. Ett större problem utgör då att *-are*-avledningar ursprungligen tycks bestå av denominala bildningar, och det är tveksamt om man bör räkna med en

deverbativ bildning i Norden vid den här tidpunkten (Olson 1916 s. 47 f.), om än inte otänkbart. Man kan också tänka sig en bildning till ordet sv. *lyte* 'ofullkomlighet, defekt', men även i detta fall saknas goda paralleller.

Mest sannolik synes mig möjligheten att namnet reflekterar ett appellativ bildat till ordet sv. *lott* (fsv. *luter*), fvn. *hlutr* 'lott, andel, arvedel' eller något därtill besläktat ord, t.ex. fsv. *ljuta*, fvn. *hljóta* (< urg. **hleut-a-*) 'få genom lottning, få på sin lott', fvn. *hluta* 'kasta lott', *hlaut* 'blod från offerdjur' m.fl. För en sådan tolkning måste man räkna med bortfall av initialt *h* framför *l*, vilket det också finns goda skäl att göra. I den språkliga beskrivningen av inskrifter av typen *Jelling* anges i DR (1 s. 1023) bortfall av initialt *h* framför *r* som en av skillnaderna gentemot den föregående inskriftstypen *før-Jelling*. Detta får ses som ett något absolut påstående. Peterson (2012 s. 33) har emellertid i sin undersökning av namnet **lini** (Hs 14) utfört en regionsindelad undersökning av skrivningar av etymologiskt initialt *hr*, av vilkens resultat framgår att skrivningen **r** förekommer i 2/3 av fallen i de danska runinskrifterna. Därtill kan man lägga att vacklan hos initialt *h* före *r* är uppenbar redan i inskrifter av typen *Helnæs-Gørlev* (jfr DR 189–190, DR 192–193 och DR 248). Med hänsyn till detta bör det även finnas god grund för möjligheten att räkna med ett etymologiskt initialt *hl* för runföljden **lutaris**.

Lennart Elmevik har ur svenska ortnamn rekonstruerat en äldre prästbeteckning fsv. **lytir* 'lottpräst, lottuttydare, spåman', vilken han ursprungligen (1967 s. 54 ff.) såg som en *-ia*-stam, urn. **hliutiaʀ*, men senare (2003 s. 74 ff.) har kommit att tolka som återgående på en sammansättning urn. **hluti-wīhaʀ*. I sin diskussion nämner Elmevik (1967 s. 54) ett antal från västgermanskt språkområde besläktade ord med betydelsen 'spåman', och däribland två bildningar med *-are*-suffix, fht. *liozari* och feng. *tān-hlȳtere* (samt simplex feng. *hlȳtere* 'clericus'). Dessa exempel utgör starka skäl att beakta möjligheten, att i det här undersökta namnet se en äldre personbeteckning med betydelsen 'spåman el. dyl.', en möjlighet som stärks av att Danmark gränsar till det västgermanska språkområdet. Utifrån runföljden rekonstrueras denna personbeteckning lämpligast som fvn. **hlutari*(*r*), antingen som denominativ bildning till ordet *hlutr* eller, mindre sannolikt, deverbativ till *hluta*, där det förra förslaget ansluter till det äldsta sättet att bilda personbeteckningar med *-are*-suffix (Olson 1916 s. 39), eller ett till verbet *hljóta* bildat runda. **lȳtari*(*ʀ*) < urn. **hliutariaʀ* med övergång *iu* > *ȳ* efter konsonant + *l* (jfr. da. *lyd* och isl. *hljóð* 'ljud'), en utveckling som måste ha inträffat före bortfallet av initialt *h* före *l*. Det senare alternativet skulle innebära en etymologisk motsvarighet till fht. *liozari*.

Tolkningen får även stöd av historiska förhållanden. Redan Tacitus, i verket Germania, nämner germanernas sed att divinera genom lottkastning (Tacitus s. 171) och i Vita Ansgarii ges flera exempel på hur svear och daner söker lottens

svar inför viktiga beslut, t.ex i följande fall då danerna ställs inför frågan om huruvida de ska anfalla Birka:

> Under tiden började kung Anund förhandla med danskarna om att de genom lottkastning skulle ta reda på om det var gudarnas vilja, att de skulle ödelägga platsen. […] Detta kunde de ingalunda avböja, eftersom de hade den sedvänjan. Man undersökte sålunda saken genom lottkastning och fann, att det inte fanns någon möjlighet för dem att utföra planen med framgång och att Gud inte hade dem denna plats till plundring. Istället frågade de vart de skulle bege sig för att få tag i pengar, så att de inte behövde återvända hem tomhänta med felslagna förhoppningar. Då gav lotten det utslaget, att de borde bege sig till en avlägsen stad i slavernas land. Danskarna trodde nu, att detta var en gudomlig befallning till dem, och bröt därför upp från platsen och skyndade raka vägen till den andra staden. (Ansgars liv 1986 s. 40.)

En genomgripande diskussion av divination i det forna Norden, med fler exempel på lottkastning, finner man hos Sundqvist (2002 s. 214 ff.).

Jag håller det för troligast att namnet **lutaris** återspeglar en äldre personbeteckning bildat till ett med verbet fvn. *hlutr* samhörigt ord, men i likhet med Eyþórsson (2014 s. 194) som anser att »the application of the Law of Jante (*Janteloven*) is out of place in runology, according to which every interpretation is considered equal and one particular interpretation cannot be accepted as being better than the others» anser även jag det vara viktigt att ta ställning till vilken tolkning som är den mest sannolika. Att i detta fall välja mellan alternativen runda. **Lutari*(ʀ) och **Lȳtari*(ʀ) är inte lätt då runföljden representerar det naturliga sättet att återge båda dessa ord, men jag bedömer emellertid det förra alternativet som mer sannolikt eftersom beteckningen då låter sig tolkas som en denominativ bildning, vilket, som tidigare nämnts, i äldre tid har varit det primära sättet att skapa personbeteckningar med *-are*-suffix. Personbeteckningen som utgör namnet bör ursprungligen ha utgjort ett funktions- eller yrkesbetecknande mansbinamn som har övergått till huvudnamn eller möjligen här används absolut.

Att runstenen DR 145 är ristad under den kristna perioden bör inte utgöra något hinder för att tolka namnet som återgående på en personbeteckning kopplad till den hedniska kulten. Av intresse är frågan om vilket förhållande bäraren av det här diskuterade namnet hade till den avlidne Asti. Det har diskuterats huruvida det avslutande **lutaris sun** står i apposition till **osta** eller [**t**]**uki**, där det senare skulle utgöra ett exempel på s.k. omramning (se Sawyer & Sawyer 2003 s. 694 f. för en diskussion med litteraturhänvisningar). Brix (1927 s. 113) tolkar DR 145 som ett säkert exempel på omramning då *Asti* redan står angiven som son till *Toki* och detta är även den tolkning som framförs i DR (1 s. 183). Kock (1928 s. 240 ff.) föreslår istället att mannen som reste stenen var den avlidnes styvfar, medan den senare var hans biologiske far. Kocks förklaring synes mig en omväg kring det mest naturliga alternativet, att

liksom Brix se den avslutande frasen som en bestämning till subjektet. Birgit Sawyers (Sawyer & Sawyer 2003 s. 694 not 31) anmärkning om att inskriftens sista ord möjligen ska läsas som **suin** betydande »'*sven*' (a young warrior)» förefaller mig inte välgrundad då den skadade tredje runan i ordet av allt att döma är en **n**-runa (se diskussion ovan om ristningens utformning). Om man nu antar att vår namnbärare är den avlidnes farfar är det fullt möjligt att denne är representant för ett äldre, möjligen förkristet, namnskick.

Även om man räknar med att namngivningen har skett efter kristendomens införande är det fullt tänkbart att tolka namnet bakom belägget **lutaris** som återgående på en förkristen kultisk personbeteckning. Ett starkt vägande argument är att det finns flera exempel på äldre hedniska prästbeteckningar som, efter att ha mist sin ursprungliga innebörd, lever kvar i namnskicket efter Nordens kristnande. Exempel på sådana namn utgör t.ex. runsv. *Vīseti* och de gamla sammansättningarna med urn. *-*wīhaʀ* 'präst', så som runda. *Þjūðvir*, fda. *Guthir*, fvn. *Þórir* m.fl. (Elmevik 2003 s. 73 f.).

Påvisandet av en äldre personbeteckning fda. **lutari*(*r*) eller **lytari*(*r*) 'lottkastare, spåman el. dyl.' är givetvis av intresse ur språkgeografisk synpunkt, med tanke på de besläktade *-are*-bildningar (fht. *liozari* och feng. *hlȳtere*) som man finner på det till Danmark gränsande västgermanska språkområdet, men även ur ett religionshistoriskt perspektiv. Olof Sundqvist (2002 s. 216) skriver om personen som förestod divinationsriter i Norden att »[w]e do not know the native term for this officiator» men nämner bl.a. det ovan nämnda **lytir* som en av möjligheterna. I och med denna undersökning har vi förhoppningsvis nått ytterligare insikt i frågan.

Litteratur

Ansgars liv [Vita Ansgarii]: Övers. av Eva Odelman. I: Boken om Ansgar. Red. av Carl Fredrik Hallencreutz & Tore Hållander. (Skrifter utgivna av Samfundet Pro fide et christianismo 10.) 1986. Stockholm: Proprius. S. 13–111.

Brate, Erik, 1901: Det danska runverket. I: Kongl. Vitterhets- historie- och antiqvitetsakademiens månadsblad 30–31. S. 1–16.

Brix, Hans, 1927: The inscription on the older Jellinge stone. I: APhS 2. S. 110–114.

Bugge, Sophus, 1870: Lidt om de ældste nordiske runeindskrifters sproglige stilling. I: Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie. S. 187–216.

Elmevik, Lennart, 1967: Fsv. *lytir (*Lytir): Ett etymologiskt och religionshistoriskt bidrag. I: NoB 54 (1966). S. 47–61.

— 2003: En svensk ortnamnsgrupp och en hednisk prästtitel. I: OUÅ. S. 68–78.

Eyþórsson, Thórhallur, 2014: On Tune's sijostez once again. A reply to Bernard Mees. I: Futhark 4 (2013). S. 7–43.

Jørgensen, Bent, 2008: Danske stednavne. 3. utg. København: Gyldendal.

Kock, Axel, 1928: Anmärkningar om vissa danska runinskrifter. I: ANF 44. S. 226–248.

Magnússon, Ásgeir Blöndal, 1989: Íslensk orðsifjabók. Reykjavík: Orðabók Háskólans.
Noreen, Adolf, 1904: Altschwedische grammatik mit einschluss des altgutnischen. Halle: Niemeyer. (Sammlung kurzer grammatiken germanischer dialekte 8. Altnordische grammatik 2.)
— 1923: Altisländische und altnorwegische grammatik (laut- und flexionslehre) unter berücksichtigung des urnordischen. 4. vollst. umgearb. aufl. Halle (Saale): Niemeyer. (Sammlung kurzer grammatiken germanischer dialekte 4. Altnordische grammatik 1.)
Norrøn ordbok = Heggstad, Leiv, Hødnebø, Finn & Simensen, Erik: Norrøn ordbok. 5. utg. av Gamalnorsk ordbok ved Hægstad & Torp. 2008. Oslo: Det norske samlaget.
Olsen, Magnus, 1906: Skaanske runestene. I: DSt 1906. S. 20–39.
Olson, Emil, 1916: De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan. Bidrag till den fornsvenska ordbildningsläran. Lund: Gleerup.
ONP = Ordbog över det norrøne prosasprog. 1–. 1899 ff. København.
Peterson, Lena, 2012: »En **brisi** vas **lina** sunn, en **lini** vas **unaʀ** sunn … En þa **barlaf** …». Etymologiska studier över fyra personnamn på Malsta- och Sunnåstenarna i Hälsingland. Stockholm: Sällskapet Runica et Mediævalia. (Runica et Mediævalia. Opuscula 15.)
Salberger, Evert, 1978: Runsvenska namnstudier. Stockholm. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm studies in philology. NS 13).
Sawyer, Birgit & Sawyer, Peter, 2003: A Gormless history? The Jelling dynasty revisited. I: Runica – Germanica – Mediævalia. Herausgegeben von Wilhelm Heizmann & Astrid van Nahl. Berlin–New York: de Gruyter. (Ergänzungsbände zum Reallexikon der germanischen Altertumskunde 37.)
Sundqvist, Olof, 2002: Freyr's offspring. Rulers and religion in ancient Svea society. Uppsala. (Acta Universitatis Upsaliensis. Historia Religionum 21.)
Tacitus = Tacitus' mindre skrifter. I svensk översättning med inledningar och anmärkningar. Övers. av Per Persson. 1929. Stockholm: Norstedts.
Williams, Henrik, 2010: Read what's there. Interpreting runestone inscriptions. I: Futhark 1. S. 27–39.
— 2011: Det inledande personnamnet på en av runstenarna i Danderyds kyrka, U 129. I: Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik 67. S. 79–90.
Wimmer, Ludvig, F. A., 1899–1901: De danske runemindesmærker undersøgte og tolkede. Andet bind. Runestenene i Jylland og på øerne. København: Gyldendal.

Summary

SIMON KARLIN BJÖRK

The name form **lutaris** on the rune stone DR 145

This article discusses the runic sequence **lutaris** on the Jutland rune stone DR 145, which represents a personal name in the genitive form. Early attempts to interpret this name suggested that it could correspond to the common noun OWScand. *loddari* 'minstrel, vagabond', or to the name OHG *Lodhari*, but these proposed interpretations have not gained support among modern scholars, nor are they regarded as likely by the present author. The sequence of runes thus cannot be directly linked to any name or other word known from Scandinavian sources. However, it is suggested here that the sequence **aris** corresponds to the suffix OWScand. *-ari* (PrScand. *-aria*) in an archaic

genitive form, belonging to the -*ia*-stem declension, which is documented for the suffix in both West and East Scandinavian. With this as a starting point, the author goes on to consider what derivational bases are conceivable for the runic sequence **lut**. First, he discusses whether the name can be traced back to a derivation from either of the verbs *luta* 'lean, bend down' or OSw. *lyta* 'disfigure, maim', OWScand. *lýta* 'blame' or 'bring shame on, disgrace'. These alternatives are judged unlikely, however, especially from a word-formation point of view. Instead, the author considers that the name can best be regarded as originally formed from the verb OSw. *ljuta* (OWScand. *hljóta*) 'get as one's lot', or the associated noun OSw. *luter* (OWScand. *hlutr*) 'lot, share'. The assumption that the initial *h* before the *l* was lost in this case is supported by a study by Lena Peterson, and by the fact that fluctuation regarding initial *h* before *r* is already in evidence in Danish inscriptions of an older type. Suggested semantic parallels are a noun reconstructed by Lennart Elmevik, OSw. **lytir* (< PrScand. **hluti-wīhaʀ*) 'priest of lots, interpreter of lots', and the words OHG *liozari* and OE *tān-hlȳtere* 'soothsayer', which morphologically are closer. Further support for the proposed interpretation is provided by sources, among them *Vita Ansgarii*, which describe the role of casting of lots in ancient Scandinavia and among old Germanic tribes. It is therefore appealing to trace the name back to a noun describing a cultic practitioner associated with the casting of lots, which has gone from being a byname to a person's principal name or which, in this case, could possibly be used in an absolute sense. The bearer of the name may have belonged to a pre-Christian generation, but we have other evidence of old words for cultic practitioners surviving as personal names in Scandinavia, even after the introduction of Christianity, including names that were originally compounds with *-*wīhaʀ* '(pagan) priest', e.g. ODan. *Guthir* and OWScand. *Þórir*.